

Четврта Меѓународна Научна Конференција
ПРЕДИЗВИЦИТЕ ВО ТУРИЗМОТ И БИЗНИС ЛОГИСТИКАТА ВО 21 ВЕК »ISCTBL 2021«
Fourth International Scientific Conference
CHALLENGES OF TOURISM AND BUSINESS LOGISTICS IN THE 21ST CENTURY »ISCTBL 2021«

ISCTBL 2021
INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

Универзитет „Гоце Делчев“ –
Штип

Goce Delchev University
Shtip

Факултет за туризам и бизнис
логистика

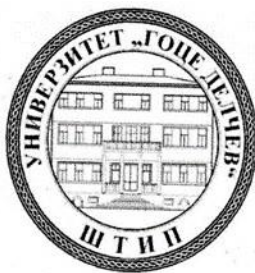
Faculty of Tourism and
Business Logistics

Четврта Меѓународна Научна Конференција
Fourth International Scientific Conference

ПРЕДИЗВИЦИТЕ ВО ТУРИЗМОТ И БИЗНИС
ЛОГИСТИКАТА ВО 21 ВЕК
CHALLENGES OF TOURISM AND BUSINESS
LOGISTICS IN THE 21ST CENTURY

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
CONFERENCE PROCEEDINGS

Четврта Меѓународна Научна Конференција
ПРЕДИЗВИЦИТЕ ВО ТУРИЗМОТ И БИЗНИС ЛОГИСТИКАТА ВО 21 БЕК »ISCTBL 2021«
Fourth International Scientific Conference
CHALLENGES OF TOURISM AND BUSINESS LOGISTICS IN THE 21ST CENTURY »ISCTBL 2021«

Универзитет „Гоце Делчев“ –
Штип

Goe Delcev University
Shtip

Факултет за туризам и бизнис
логистика

Faculty of Tourism and
Business Logistics

Четврта Меѓународна Научна Конференција
Fourth International Scientific Conference

ПРЕДИЗВИЦИТЕ ВО ТУРИЗМОТ И БИЗНИС
ЛОГИСТИКАТА ВО 21 БЕК
CHALLENGES OF TOURISM AND BUSINESS
LOGISTICS IN THE 21ST CENTURY

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
CONFERENCE PROCEEDINGS

19 ноември 2021 г. / November 19, 2021

Четврта Меѓународна Научна Конференција
ПРЕДИЗВИЦИТЕ ВО ТУРИЗМОТ И БИЗНИС ЛОГИСТИКАТА ВО 21 БЕК »ISCTBL 2021«
Fourth International Scientific Conference
CHALLENGES OF TOURISM AND BUSINESS LOGISTICS IN THE 21ST CENTURY »ISCTBL 2021«

Издавач:

Факултет за туризам и бизнис логистика
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Крсте Мисирков, 10-А, 201, 2000, Штип, РС Македонија
Тел: +389 32 550 350
www.ftbl.ugd.edu.mk
www.ugd.edu.mk
DOI <https://www.doi.org/10.46763/9786082448244>

За издавачот:

д-р Татјана Бошков, декан
Организатор на конференцијата:
Факултет за туризам и бизнис логистика
Тираж: 146

Publisher:

Faculty of Tourism and Business Logistics
Goce Delchev University of Shtip
“Krstе Misirkov” no.10-A P.O. Box 201 Shtip 2000, North Macedonia
Tel: +389 32 550 350
www.ftbl.ugd.edu.mk
www.ugd.edu.mk

DOI <https://www.doi.org/10.46763/9786082448244>

For the Publisher:

Tatjana Boshkov, Ph.D. – Dean
Conference Organizer:
Faculty of Tourism and Business Logistics
Print circulation: 146

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека Св. „Климент Охридски“, Скопје

338.48(062)

658.6/.8:164(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (4 ; Штип ; 2021)

Предизвиците во туризмот и бизнис логистиката во 21 век : зборник на трудови / Четврта меѓународна научна конференција, 19 ноември 2021, Штип = Challenges of tourism and business logistics in the 21st century :

conference proceedings / Fourth international scientific conference, November 19, 2021, Shtip. - Штип :

Универзитет "Гоце Делчев", Факултет за туризам и бизнис логистика, 2021. - 390 стр. : илустр. ; 25 см

Трудови на мак. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-824-4

1. Напор. ств. насл.

а) Туризам -- Собири б) Синџир на снабдување -- Логистички системи -- Собири

COBISS.MK-ID 55376901

Организациски комитет:

Проф. д-р. Татјана Бошков, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за Туризам и Бизнис логистика, Штип, Република Северна Македонија

Доц. д-р. Наташа Митева, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за Туризам и Бизнис логистика, Штип, Република Северна Македонија

Доц. д-р Цветанка Ристова Магловска, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за Туризам и Бизнис логистика, Штип, Република Северна Македонија

Доц. д-р. Душко Јошески, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за Туризам и Бизнис логистика, Штип, Република Северна Македонија

Меѓународен програмски комитет:

Проф. д-р. Татјана Бошков, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за Туризам и Бизнис логистика, Штип, Република Северна Македонија

Доц. д-р. Наташа Митева, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за Туризам и Бизнис логистика, Штип, Република Северна Македонија

Доц. д-р. Цветанка Ристова Магловска, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за Туризам и Бизнис логистика, Штип, Република Северна Македонија

Доц. д-р. Душко Јошески, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за Туризам и Бизнис логистика, Штип, Република Северна Македонија

Проф. д-р. Мишко Џидров, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Машински факултет, Република Северна Македонија

Проф. д-р. Никола В. Димитров, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за Туризам и Бизнис логистика, Штип, Република Северна Македонија

Проф. д-р. Цане Котески, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за Туризам и Бизнис логистика, Штип, Република Северна Македонија

Проф. д-р. Александра Жежова, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за Туризам и Бизнис логистика, Штип, Република Северна Македонија

Доц. д-р. Оливер Филипоски, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за Туризам и Бизнис логистика, Штип, Република Северна Македонија

Проф. д-р. Зоран Темелков, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за Туризам и Бизнис логистика, Штип, Република Северна Македонија

Доц. д-р. Душица Попова, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за Туризам и Бизнис логистика, Штип, Република Северна Македонија

д-р Билјана Цоневска Гуњовска, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за Туризам и Бизнис логистика, Штип, Република Северна Македонија

Проф. д-р. Тања Ангелкова Петкова, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за Туризам и Бизнис логистика, Штип, Република Северна Македонија

Доц. д-р. Васко Шутаров, МИТ Универзитет, Факултет за безбедност, Р. С. Македонија

Проф. д-р. Глигор Бишев, Универзитет „Св. Климент Охридски“ - Битола, Економски факултет Прилеп, Република Северна Македонија

Проф. д-р. Мадалина Теодора Андреи, Универзитет Хиперион, Факултет за општествени, хуманистички науки и природни науки, Оддел за географија, Романија

Проф. д-р. Соња Квируга, Универзитет Алкала, Оддел за економија, Шпанија

Проф. д-р. Алиса Флеишер, Хебрејскиот универзитет Јерусалим, Роберт Х. Смит, Факултет за земјоделие, Храна и Животна средина, Оддел за економија на животна средина и управување, Израел

Проф. д-р. Ноам Шовал, Хебрејски универзитет Ерусалим, Факултет за општествени науки, Оддел за географија, Израел

Проф. д-р. Нурија Елиса Морере Молинеро, Универзитет Реј Хуан, Шпанија

Четврта Меѓународна Научна Конференција
ПРЕДИЗВИЦИТЕ ВО ТУРИЗМОТ И БИЗНИС ЛОГИСТИКАТА ВО 21 БЕК »ISCTBL 2021«
Fourth International Scientific Conference
CHALLENGES OF TOURISM AND BUSINESS LOGISTICS IN THE 21ST CENTURY »ISCTBL 2021«

Проф. д-р. Никола Хурвулиадес, Американ Колеџ Солун, Грција
Проф. д-р. Донила Пипа, Универзитет Марин Барлети, Економски факултет, Албанија
Проф. д-р. Мохамед Фуад, Ариш Универзитет, Факултет за уметност, Египет
Проф. д-р. Френсис Вериза, Универзитет Толиара, Факултет за општествени науки, Мадагаскар
Проф. д-р. Октавиан Сербан, Букурешки Универзитет за Економија, Факултет за храна од земјоделие и економија на животната средина, Романија
Проф. д-р. Сабина Георгечи, Асоцијација за промоција на туризмот, Дробета ТурмуСеверин, Романија
Проф. д-р. Серафима Роскова, Молдовска академија за науки, Академија за економски науки на Молдавија, Република Молдавија
Проф. д-р. Стела Дерменчиева, Универзитет на Велико Трново Свети „Кирил и Методиј“, Оддел за Географија, Бугарија
Проф. д-р. Марта Боровска Стефанска, Универзитет во Лоџ, Факултет за Географски науки, Институт за градежна средина и Просторна, Полска
Проф. д-р. Јулиана Поп, Универзитет за економски студии, Факултет за бизнис и туризам, Романија
Проф. д-р. Елена Тома, Универзитет Хиперион, Факултет за општествени, хуманистички науки и природни науки, Оддел за географија, Романија
Проф. д-р. Ирина Лазар, Универзитет Хиперион, Факултет за општествени, хуманистички науки и природни науки, Оддел за географија, Романија
Проф. д-р. Озгур Јерли, Дужче Универзитет, Факултет за Шумарство, Оддел за пејсажи, Турција
Доц. д-р. Жарко Радјеновиќ, Универзитет во Ниш, Центар за иновации, Србија
Проф. д-р. Драго Цвијановиќ, Универзитет во Крагујевац, Факултет за Хотелски менаџмент и Туризам Врњачка Бања, Србија
Проф. д-р. Дарко Димитровски, Универзитет во Крагујевац, Факултет за Хотелски менаџмент и Туризам Врњачка Бања, Србија
Проф. д-р. Серџо Чипола, Универзитет во Палермо, Силиција, Италија
Доц. д-р. Марија Белиј, Универзитет во Белград, Факултет за географија, Србија
Доц. д-р. Андреј Мичовиќ, Универзитет во Крагујевац, Факултет за Хотелски менаџмент и Туризам Врњачка Бања, Србија
Проф. д-р. Светлана Станкова, Универзитет во Шумен „Св. Константин Преславки“, Факултет за природни науки, Оддел за географија, регионален развој и туризмот, Шумен, Бугарија

Organizational committee:

Prof. Tatjana Boshkov, Ph.D., Goce Delcev University of Stip, Faculty of Tourism and Business logistics, Stip, North Macedonia

Assist. Prof. Natasa Miteva, Ph.D., Goce Delcev University of Stip, Faculty of Tourism and Business logistics, Stip, North Macedonia

Assist. Prof. Cvetanka Ristova Maglovska, Ph.D., Goce Delcev University of Stip, Faculty of Tourism and Business logistics, Stip, North Macedonia

Assist. Prof. Dusko Joseski, Ph.D., Goce Delcev University of Stip, Faculty of Tourism and Business logistics, Stip, North Macedonia

International program committee:

Prof. Tatjana Boshkov, Ph.D., Goce Delcev University of Stip, Faculty of Tourism and Business logistics, Stip, North Macedonia

Assist. Prof. Natasa Miteva, Ph.D., Goce Delcev University of Stip, Faculty of Tourism and Business logistics, Stip, North Macedonia

Assist. Prof. Cvetanka Ristova Maglovska, Ph.D., Goce Delcev University of Stip, Faculty of Tourism and Business logistics, Stip, North Macedonia

Assist. Prof. Dusko Joseski, Ph.D., Goce Delcev University of Stip, Faculty of Tourism and Business logistics, Stip, North Macedonia

Prof. Misko Djidrov, Ph.D., Goce Delcev University of Stip, Faculty of Mechanical Engineering, Stip, North Macedonia

Prof. Nikola V. Dimitrov, Ph.D., Goce Delcev University of Stip, Faculty of Tourism and Business logistics, Stip, North Macedonia

Prof. Cane Koteski, Ph.D., Goce Delcev University of Stip, Faculty of Tourism and Business logistics, Stip, North Macedonia

Prof. Aleksandra Zezova, Ph.D., Goce Delcev University of Stip, Faculty of Tourism and Business logistics, Stip, North Macedonia

Assist. Prof. Oliver Filiposki, Ph.D., Goce Delcev University of Stip, Faculty of Tourism and Business logistics, Stip, North Macedonia

Prof. Zoran Temelkov, Ph.D., Goce Delcev University of Stip, Faculty of Tourism and Business logistics, Stip, North Macedonia

Assist. Prof. Dusica Popova, Ph.D., Dusica Popova, Ph.D., Goce Delcev University of Stip, Faculty of Tourism and Business logistics, Stip, North Macedonia

Biljana Conevska Gunjovska, Ph.D., Goce Delcev University of Stip, Faculty of Tourism and Business logistics, Stip, North Macedonia

Prof. Tanja Angelkova Petkova, Ph.D., Goce Delcev University of Stip, Faculty of Tourism and Business logistics, Stip, North Macedonia

Assist. Prof. Vasko Sutarov, Ph.D., MIT University, Faculty of Security Sciences, North Macedonia

Prof. Gligor Bishev, Ph.D., St. Clement of Ohrid University of Bitola, Faculty of Economics, Prilep, North Macedonia

Prof. Madalina Teodora Andrei, Ph.D., Hyperion University, Faculty of Social, Humanities and Natural Sciences, Department of Geography, Romania

Prof. Sonia Quiroga, Ph.D., University of Alcalá, Department of Economics, Spain

Prof. Aliza Fleischer, Ph.D., The Hebrew University of Jerusalem, The Robert H. Smith Faculty of Agriculture, Food and Environment, Department of Environmental Economics and Management, Israel

Четврта Меѓународна Научна Конференција
ПРЕДИЗВИЦИТЕ ВО ТУРИЗМОТ И БИЗНИС ЛОГИСТИКАТА ВО 21 БЕК »ISCTBL 2021«
Fourth International Scientific Conference
CHALLENGES OF TOURISM AND BUSINESS LOGISTICS IN THE 21ST CENTURY »ISCTBL 2021«

Prof. Noam Shoval, Ph.D., The Hebrew University of Jerusalem, Faculty of Social Sciences,
The Department of Geography, Israel

Prof. Nuria Elisa Morère Molinero, Ph.D., Universidad Rey Juan Carlos, Catedrática Historia
Antigua, Spain

Prof. Nikolas Hourvoulides, Ph.D., American College of Thessaloniki, Greece

Prof. Donila Pipa, Ph.D., Marin Barleti University, Faculty of Economy, Albania

Prof. Mohamed Fouad, Ph.D., Arish University, Faculty of Arts, Egypt

Prof. Francis Veriza, Ph.D., University of Toliara, Faculty of Lettets and Human Sciences,
Madagascar

Prof. Octavian Serban, Ph.D., Bucharest University of Economic Studies, Faculty of Agrifood
and Environmental Economics, Romania

Prof. Sabina Gheorgheci, Ph.D., Mehedinți Tourism Promotion Association, Drobeta TurnuSeverin,
Romania

Prof. Serafima Roșcovan, Ph.D., Moldova Academy of Science, Academy of Economic Studies
of Moldova, Republic of Moldova

Prof. Stella Dermendzhieva, Ph.D., University of Veliko Turnovo St Cyril and St. Methodius,
Department of Geography, Bulgaria

Prof. Marta Borowska-Stefanska, Ph.D., University of Lodz Faculty of Geographical Sciences,
Institute of the Built Environment and Spatial Policy, Poland

Prof. Iuliana Pop, Ph.D., University of Economic Studies, Faculty of Business and Tourism,
Romania

Prof. Elena Toma, Ph.D., Hyperion University, Faculty of Social, Humanities and Natural
Sciences, Department of Geography, Romania

Prof. Irina Lazăr, Ph.D., Hyperion University, Faculty of Social, Humanities and Natural
Sciences, Department of Geography, Romania

Prof. Ozgur Yerli, Ph.D., Duzce University, Faculty of Forestry, Department of Landscape,
Architecture, Turkey

Assist. Prof. Zarko Radjenovic, Ph.D., University of Nis, Innovation Center, Serbia

Prof. Drago Cvijanović, Ph.D., University of Kragujevac, Faculty of Hotel Management and
Tourism in Vrnjacka Banja, Serbia

Prof. Darko Dimitrovski, Ph.D., University of Kragujevac, Faculty of Hotel Management and
Tourism in Vrnjacka Banja, Serbia

Prof. Sergio Cipolla, Ph.D., University of Palermo, Italia

Assist. Prof. Marija Belij, Ph.D., University of Belgrade, Faculty of Geography, Serbia

Assist. Prof. Andrej Mićović, Ph.D., University of Kragujevac, Faculty of Hotel Management
and Tourism in Vrnjacka Banja, Serbia

Prof. Svetlana Stankova, University of Shumen “Konstantin Preslavski”, Faculty of natural
science, Department of geography, regional development and tourism, Bulgaria

Содржина – Contents

СЕСИЈА: БИЗНИС ЛОГИСТИКА И БИЗНИС АДМИНИСТРАЦИЈА	15
SESSION: BUSINESS LOGISTICS & BUSINESS ADMINISTRATION	15
Tatjana Boshkov; Mishko Djidrov - CIRCULAR ECONOMY DEVELOPMENT AND RESOURCE EFFICIENCY: EVIDENCE FOR MACEDONIA	17
Dushko Joseski; Tatjana Boshkov - MONETARY ECONOMICS: POST-KEYNESIAN STOCK-FLOW CONSISTENT APPROACH (PK-SCF) VERSUS NEW-KEYNESIAN DYNAMIC STOCHASTIC GENERAL EQUILIBRIUM (NK-DSGE).....	25
Елизабета Митрева; Трајанка Стојменова; Златко Трајковски - ПРИМЕНА НА МЕТОДОЛОГИЈАТА НА ДИГИТАЛНИ ЛОГИЧКИ СИСТЕМИ ВО ТРАНСПОРТОТ ВО ТИМОКОМ ЛОГИЧКИ СИСТЕМ	59
Емануела Есмерова; Драшко Атанасоски - МОДЕЛИ НА РАЗВОЈ НА ЧОВЕЧКИТЕ РЕСУРСИ ВО ЕКОНОМИЈАТА НА ПРЕТПРИЈАТИЈА	72
Марија Магдинчева-Шопова; Анета Стојановска-Стефанова - ПОЛИТИКИ И ПРАКТИКИ ЗА РАЗВОЈ НА СОЦИЈАЛНОТО ПРЕТПРИЕМНИШТВО	80
Анета Стојановска-Стефанова; Марија Магдинчева-Шопова; Христина Рунчева-Тасев - СОЦИО-ЕКОНОМСКОТО ВЛИЈАНИЕ НА КОВИД-19: МАКЕДОНСКИОТ СЛУЧАЈ СО РАЗВОЈ НА Е-ТРГОВИЈАТА	86
Žarko Rađenović - TRANSPORTATION MANAGEMENT SYSTEMS: LOGISTICS PERFORMANCE INDEX APPROACH.....	100
Ивица Јосифовиќ; Игор Камбовски - ВИЗНАТА ПОЛИТИКА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА ВО ДОГОВОРОТ ОД ЛИСАБОН: ПРЕДИЗВИЦИ И ПЕРСПЕКТИВИ	109
Svetla Panayotova; Ventsislava Nikolova-Minkova - IMPORTANCE OF INTELLECTUAL PROPERTY FOR SMEs IN THE DIGITAL ECONOMY	120
Ventsislava Nikolova-Minkova - ECONOMIC PERSPECTIVES ON INTELLECTUAL PROPERTY MANAGEMENT.....	128
Mimoza Serafimova; Bobana Stefanoska - SOCIO-ECONOMIC IMPACT OF COVID-19 CRISIS ON HUMAN RESOURCES AND COMPANIES.....	135
Александра Жежова - ОДНЕСУВАЊЕТО НА ЛИЧНОСТА И ПОЗИЦИЈАТА НА РАБОТНОТО МЕСТО	149
 СЕСИЈА: ТУРИЗАМ, УГОСТИТЕЛСТВО И ГАСТРОНОМИЈА	159
SESSION: TOURISM, HOSPITALITY & GASTRONOMY	159
Dushica Popova; Natasha Miteva - SERVICE QUALITY MODELS IN HOSPITALITY INDUSTRY	160
Cvetanka Ristova Maglovska; Ivan Durgutov - REBUILDING TOURISM AND TRAVEL FOR THE FUTURE: POLICY RESPONSES TO THE CORONAVIRUS (COVID-19).	167

ТУРИСТИЧКА ФОРМА ВО НАЦИОНАЛНИТЕ ПАРКОВИ НА РС МАКЕДОНИЈА	176
Tatjana Dimitrova; Slavi Dimitrov - TOURISM MANAGEMENT THROUGH PLANNING DOCUMENTS AT REGIONAL AND LOCAL LEVEL	183
Никола В. Димитров - РЕГИОНАЛЕН ПРЕГЛЕД НА ПЛАНИНСКИОТ ТУРИЗАМ ВО РС МАКЕДОНИЈА	192
Душица Матета Гилова; Елизабета Митева - ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА И ТУРИЗМОТ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	204
Dora Kabakchieva - ADDITIONAL VALUE AND EFFECT OF DIGITALIZATION IN TOURISM	220
Илија Закоски - УЛОГА НА ИНТЕРНЕТОТ ПРИ ИЗБОР НА ТУРИСТИЧКА ДЕСТИНАЦИЈА И ОРГАНИЗАЦИЈА НА ТУРИСТИЧКО ПАТУВАЊЕ	230
Dragan Tezanovic; Sanja Filipovic; Maja Banjak - COFFEE AS A SIGNIFICANCE SEGMENT OF THE CATERING OFFER - CASE STUDY OF THE CITY NIŠ	238
Biljana Petrevska; Dajana Bjelajac; Bojan Djercan - DARK SKY TOURISM: PROSPECTS AND CHALLENGES FOR NORTH MACEDONIA	245
Перпарим Ќахили - КЛИМАТСКИ И ХИДРОГРАФСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ ВО РАЗВОЈОТ НА ТУРИЗМОТ ВО РЕГИОНОТ ЈИЛАН	254
Дарко Мајхошев; Цане Котески - ЛИСТИ НА УНЕСКО ЗА ЗАШТИТА НА СВЕТСКОТО НАСЛЕДСТВО СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА ЛИСТАТА НА СВЕТСКО НАСЛЕДСТВО ВО ОПАСНОСТ	264
Monika Angeloska- Dichovska; Katerina Bojkovska; Elizabeta Tosheva - INNOVATION STRATEGIES FOR YOUTH TOURISM AS A CONTRIBUTION TO THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE WESTERN BALKAN COUNTRIES	274
Naser Bresa - VERMICA -TOURIST OASIS, CULTIVATOR AND SERVER OF TROUT	285
Арбен Халили; Мислим Зендели - АПИТУРИЗАМ КАКО НОВА ДИМЕНЗИЈА ЗА ПАТУВАЊЕ НИЗ ШАР ПЛАНИНА	292
Билјана Николовска - ПРЕДИЗВИЦИ И ИНОВАЦИИ НА МАКЕДОНСКИТЕ	

ТУРОПЕРАТОРИ СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА ПЕРИОДОТ ОД 2019 ДО 2021 ГОДИНА	302
Зоран Николовски - ОРГАНИЗАЦИЈА И КЕТЕРИНГ НА ДЕЛОВНИ НАСТАНИ НИЗ ПРИЗМА НА МАКЕДОНСКИТЕ КЕТЕРИНГ КОМПАНИИ	309
Vanya Vasileva; Iliana Dimitrova - DEVELOPMENT OF GOLF TOURISM ON THE NORTHERN BULGARIAN BLACK SEA COAST.....	316
Васко Шутаров - ГАСТРОДИПЛОМАТИЈА ВО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЈА	327
Velibor Tasevski - IMPACT OF THE COVID 19 PANDEMIC ON NUMBER OF TOURISTS IN REPUBLIC OF N. MACEDONIA.....	337
Цане Котески; Александар Магдески - СОВРЕМЕНИ ФОРМИ НА МЕЃУНАРОДЕН ТУРИЗАМ СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА ГРАДСКИОТ И ЕВЕНТ ТУРИЗМОТ	344
Karlo Mac; Cvetan Kovac - THE IMPACT OF CRISIS ON THE SEASONALITY OF CROATIAN TOURISM AFTER 2000	362
Златко Јаковлев - МЕНАЏМЕНТ НА АНИМАЦИЈАТА ВО ТУРИСТИЧКО - УГОСТИТЕЛСКИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА	370
Тања Ангелкова Петкова; Цветанка Ристова Магловска - ЗНАЧЕЊЕТО НА ТУРИСТИЧКИТЕ АГЕНЦИИ ЗА РАЗВОЈ НА МАКЕДОНИЈА КАКО АТРАКТИВНА ТУРИСТИЧКА ДЕСТИНАЦИЈА	379

КЛИМАТСКИ И ХИДРОГРАФСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ ВО РАЗВОЈОТ НА ТУРИЗМОТ ВО РЕГИОНОТ ЈИЛАН

Перпарим Кахали

Студент на студии од трет циклус, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, Факултет за туризам и деловна логистика, perparim.qahili@gmail.com

Апстракт

Научна работа, истражување, Елементи или главни фактори кои влијаат на климата во регионот, континенталната клима и нејзиното влијание врз балканскиот регион воопшто и Косово особено. Регионот на Гњилане има просечна континентална клима, Просечна годишна вредност на влажност. Почнувајќи од 2002 до 2008 година, има зголемување на температурите во целиот регион на Гњилане. Неговите хидрографски карактеристики, правецот на ветровите, нивното влијание врз туризмот, зголемувањето и намалувањето на температурите, рангирањето на температурите врз основа на месеците во годината. Количеството на врнежи, видовите на врнежи, штетите предизвикани од врнежите. Влијанието на маглата врз развојот на сообраќајот (движењето на туристите). Сончевото зрачење и неговото влијание врз дневниот престој на туристите во бањите. Број на реки во регионот, нивно загадување и негативно влијание врз економскиот развој (туризам), проток на вода во реките. Развојот на вегетацијата е од големо значење за заштита на терените од ерозивни форми, особено во планинските и ридско-планинските области. Големо уништување на шумите во регионот. Бањите како атрактивна дестинација за секојдневните посетители. Езерата како можни дестинации (езерото Бадовц, езерото Ливок, езерото Перлепница, итн.). Флората и фауната во нејзиното влијание врз туризмот, создавање и унапредување на законите за заштита на природно-сколошките ресурси, прогласување заштитени подрачја од страна на државата.

Клучни зборови: Ресурси, подземни води, река Морава и Бинчес, континентална, трговски центри, бањи

Вовед

Туризмот е една од главните индустрии во економијата, во која климата и хидрографијата заземаат посебна тежина во нејзиниот развој. Посебна помош даваат видовите клима и особено богатството на регионот со надземни и подземни води (езера и реки од регионот, река Морава и Бинчес, езерото Ливоч, езерото Перлепница, итн.).

Исто така, туризмот само по себе вклучува голема разновидност на феномени и односи што се јавуваат за време на туристичкото патување, додека во неговата реализација е длабоко вклучена не само во економска смисла, туку и во еколошка смисла (заштита на животната средина, управување со отпад), социјален и културен живот и како таков туризмот е исто така под влијание на природни фактори како што се климата и хидрографијата.

Во текот на научната работа ги претставивме шемите за зголемување на температурите на воздухот и нивната споредба од Источниот регион (11°C) и Западниот регион на Косово (10°C), Гњиланскиот регион има просечна континентална клима, максималната температура на воздухот е во август, додека минимумот во јануари.

Обичната територија на регионот Гњилане прима од 600 до 800 мм врнежи од дожд, додека ридско-планинската територија од 800 до 1500 мм, а од врнежите во планините на Косово реките

се полни со вода. Во најголем дел преовладуваат северните ветрови во Гњилане, додека во Вити и Каменица преовладуваат северните и северозападните ветрови.

Според интензитетот на сончевото зрачење, Косово може да се подели на три или четири опсези или соларни зони со приближно зрачење, затоа поделбата на три зони е прифатлива апроксимација, бидејќи сончевото зрачење во Зона 3 и Зона 4 не се менува многу.

Еднообразноста во однос на водата во нашиот регион-регионот Гњилане ја дава реката Морава е Бинчес со нејзините притоки, река која има улога не само во економскиот развој, туку и во животот на жителите на спорниот регион, просечната месечна количина на проток на вода во реката е $8,7 \text{ m}^3/\text{s}$. Езерата имаат поограничена дистрибуција, тие се исто така помали по површина. Тие се главно езера вештачки создадени за нивните економски и популациски потреби, пиење, наводнување и хидроенергија.

Туризмот тука зазема важно место за економскиот развој на регионот воопшто и благосостојбата на неговите граѓани. Големите туристички барања (банеларен туризам) влијаеја на доброто на општината, бидејќи дојде да се направи колосална инвестиција едно од најбогатите семејства во Косово (семејството Новосела од Општина Вуштри), туризмот во Бања, претставува посебен аспект и доста проширен движење, што во последните денови означува постојан пораст.

Климатски Карактеристики

Зборот клима потекнува од грчкото значење (наклон) и е просечна состојба на метеоролошки услови и појави за одреден временски период (недели, месеци, години, децении, итн.). Главните елементи или фактори кои влијаат на климата на населените места од овој регион се бројни по број, меѓу кои, географската положба, надморската височина, нејзиното отворање на север на границата со Србија, изложеност на северен и североисточен ветер. Познавањето на климатските карактеристики во современиот свет е од големо значење и во областа на економијата и во општествениот живот.¹

Просечната годишна вредност на релативната влажност е 76,8%. Најсув месец е август (66,2%), додека највлажни се ноември и декември (84,2%).

Температура на воздухот

Температурниот ритам варира во текот на денот и во текот на месецот од годината, додека според хидрометеоролошките податоци на Косово, просечните температури во рамнината Дукаѓини (Западен регион) се 11°C , а во Косовската рамница (Источен регион) се 10°C . Екстремно позитивните вредности на територијата на Косово се движат од $+37^{\circ}\text{C}$ до $+39^{\circ}\text{C}$, екстремно негативни вредности од $-22,5^{\circ}\text{C}$ до $-32,5^{\circ}\text{C}$. Температурата на воздухот е уште еден климатски елемент од големо значење. Температурниот ритам се менува со текот на времето и просторот. Во текот на денот, температурата се зголемува од изгрејсонце до 13 часот, потоа почнува полека да паѓа до зајдисонце и продолжува да паѓа до утрото. Месечното темпо има растечки тренд од зима до пролет, побрзо до мај, потоа побавно до јули и август каде го достигнува својот максимум.

Регионот на Гњилане има просечна континентална клима, максималната температура на воздухот е во август, додека минималната во јануари, топлите и многу топлите денови се појавуваат од април до октомври, односно од мај до октомври со просечна годишна густина од 85, 0 и 23,7 дена. На Според климатските податоци од Хидрометеоролошкиот институт на

¹ Г-дин Зимери, Транзитен и прекуграничен туризам, Скопје 2016, страници 80-82.

Косово, почнувајќи од 2002 до 2008 година, има зголемување на температурите во целиот регион Гњилане и Штима со Феризај.

Табела 1. Температура во текот на 2008 година во Гњилане.

2008 година	На	на отпуштање	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	годишен просек
Прос. Температ.	-2,5	-0,8	3.6	8,9	14.4	18.3	20,8	20,9	16.1	10.3	3.8	1.4	9,37

Извор: Општински план за развој на Гњилане.

Табела 2. Температура во текот на 2008 година во Вити.

2008 година	На	на отпуштање	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	годишен просек
T.макс	3.4	10.0	13.0	17.0	22.2	26.5	28.2	30.3	21.2	18.4	11.6	6.6	18.7
T.мин	-2,6	-2,0	1.6	5,9	8.1	12.0	13,9	13,8	8,8	6.2	2.7	-1,9	5.7
T.mes	0,7	3.4	7.1	11.6	15.8	19.7	21.2	21,9	14.7	11,8	6,9	3.3	11.3

Извор: Општински план за развој на Вити.

Табела 3. Температура во текот на 2008 година во Каменица.

2008 година	На	на отпуштање	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	годишен просек
T.макс	3.4	10.0	13.0	17.0	22.2	26.5	28.0	30.3	21.2	18.4	11.6	6.6	18.7
T.мин	-2,3	-1,9	1.7	5,9	8.0	12.2	13,9	13,8	8,9	6.2	2.7	-1,8	5.6
T.mes	0,8	3.5	7.2	11.6	15.7	19,8	21.0	21,9	14.8	11,8	6,9	3.4	11.5

Извор: Урбанистички план за развој на Каменица.

Врнежи од дожд

Во Косово, сите форми на атмосферски врнежи се присутни, врнежите се од големо значење. Врнежите се многу поважна компонента за географската област, но распределбата на врнежите во Анаморава-Гњилане не е пропорционално распределена и зависи главно од теренот и движењето на воздушните маси над Косово. Обичната територија на регионот Гњилане врне од 600 до 800 мм врнежи, додека ридско-планинската територија од 800 до 1500 мм, а од врнежите во планините на Косово реките се полни со вода. Но, постои и голем проблем за трите општини Анаморава, тоа е проблемот со поплавите од реката Морава е Бинчес која многу пати знае да излезе од своето корито и да предизвика економска штета, особено во земјоделството.

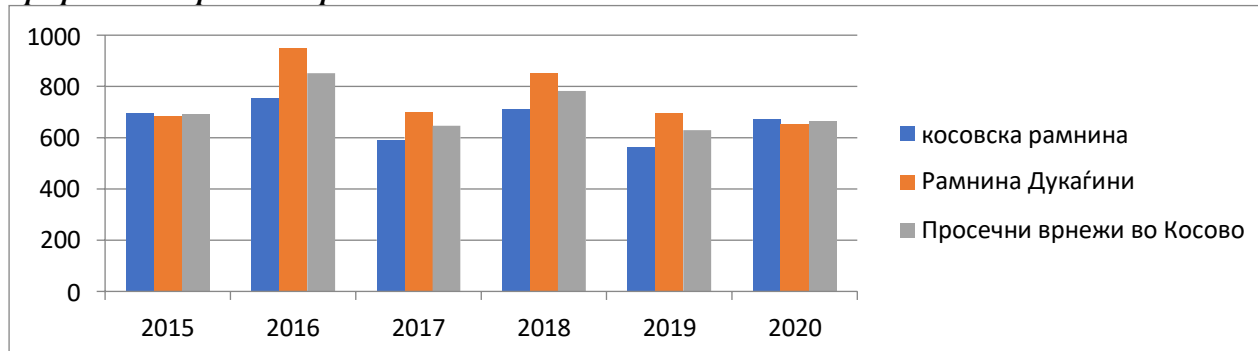
Табела 4. Просечни врнежи за годините 2015-2020 година

Бр.	Климатски зони	2015 година	2016 година	2017 година	2018 година	2019 година	2020 година
мм (л / м2)							
1	Косовска рамница ²	696,70	754,20	591,90	711,20	561,90	671,70
2	Рамнина Дукагини	683,90	948,70	701.10	853,00	696,90	654,90
3	Вкупни просечни врнежи во Косово	690,30	851,45	646,50	782.10	629,40	663,30 часот

Извор: Агенција за статистика на Косово.

² Во Источниот регион на Косово (Косовска рамница) лежи областа позната како Анаморава-Гњилански регион, за што се дискутира во овој труд.

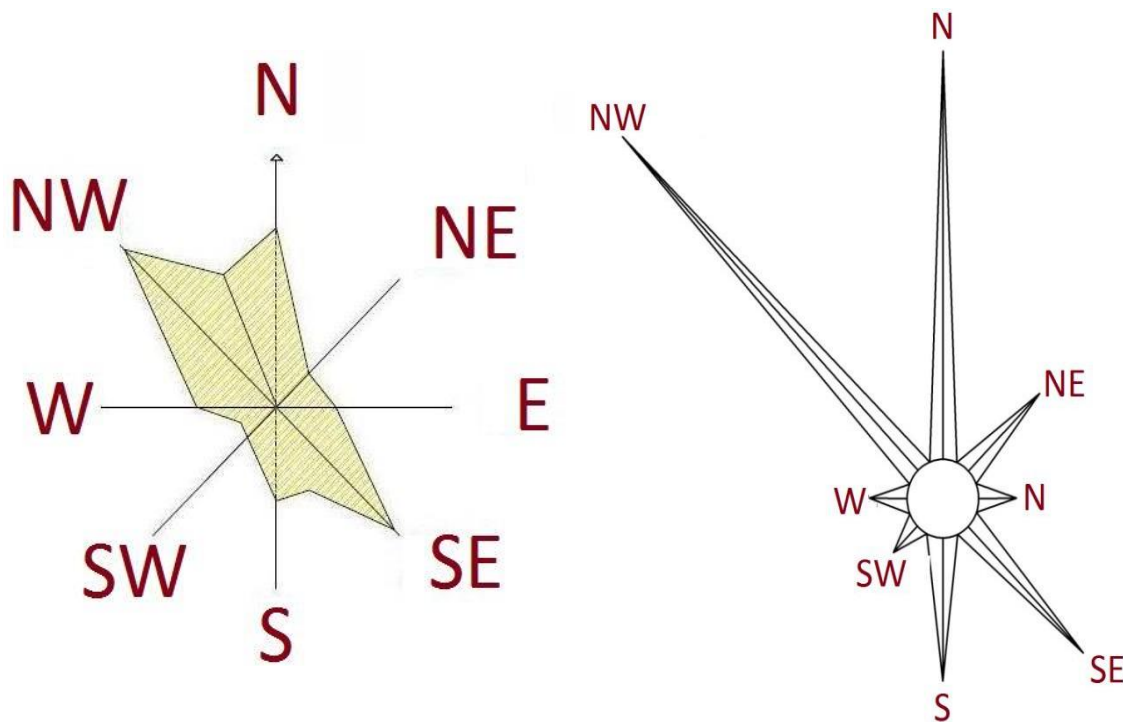
Графикон 1. Просечни врнежи за годините 2015-2020 година

Извор: Агенција за статистика на Косово.

Ветрови

Ветровите во Косово се вообичаена појава и нивното отекување и насока е под влијание на топографијата на теренот, брзината и правецот зависат од висината на планините. Многу пати ветерот дува на север, северозапад и североисток.

Слика 1 и 2. Роза на ветер во општина Вити и Каменица.

Во најголем дел преовладуваат северните ветрови во Гњилане, додека во Вити и Каменица, како што се гледа на горната слика, преовладуваат северниот и северозападниот ветер. Во Гњилане (без временските услови без ветер (368 %)), најчести ветрови се оние од северен правец (Н) со 226 %, и најретките југозападни (Ѕ) со 27. Највисоката просечна брзина на ветерот е онаа на југ (С) (3,2 м / сек. И најмалата - најретките ветрови (СЅ) југозападно (1,9 м / сек).³

Врз основа на фактот дека во Каменица нема силни ветрови што би го загрозиле населението во Каменица и неговата економија. Меѓу ветровите што се познати во општина Каменица се:

- Јужен ветер (ветар Карадак) со брзина $v = 3,2 \text{ m / s}$

³ План за развој на Гњилане 2006-2015 година, страница 42.

- Северен ветер со брзина $v = 3,3 \text{ m/s}$
- Северозападен ветер (Приштинка) со брзина $v = 2,5 \text{ m/s}$
- Источен ветер (Власинка) со брзина $v = 2,5 \text{ m/s}$
- Југозападен ветер со брзина $v = 2,5 \text{ m/s}^4$
- Сончево зрачење (Инсолација)

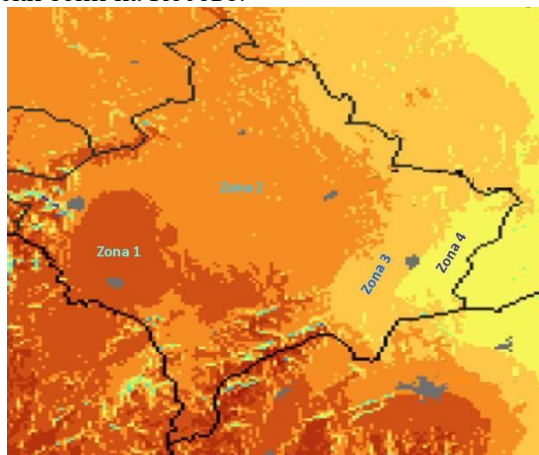
Според интензитетот на сончевото зрачење, Косово може да се подели на три или четири опсези или области на сонцето со грубо зрачење. Однапред треба да се напомене дека Косово е мало во однос на големината на територијата. Во меѓувреме, распределбата на густината на населението е повисока во централното и западното подрачје отколку во источниот дел на Косово. Затоа, поделбата на три зони е прифатлива апроксимација, бидејќи сончевото зрачење во Зона 3 и Зона 4 не се менува многу, како и можностите за екстензивно искористување на сончевата енергија во Зона 4 (што е помала во однос на површината) не е толку голема практично.⁵

Табела 5. Поделба на општините на Косово по климатски под-зони

Бр.	Зона 1	Зона 2	Зона 3	Зона 4
1	РЕС	Призрен	Подујево	Гњилане
2	Декан	драгач	Ново Брдо	година
3	Ѓјакова	Митровица	Каменица	Качаник
4	Клајн	Скендерај	Исток	Штрпсе
5	Ораховац	Глоговац	Зубин Поток	
6	сухарека	Обилиќ	Лепосавиќ	
7	Малишева	Косово Поле	Звечан	
8		Липјане	етнологија	
9		дополнувања		
10		Приштина		
11		Феризај		

Извор: Студија за подготовка на податоци за дизајн за системи за соларна енергија во Косово спроведена од B2B & Energy и финансирана од Министерството за економски развој на Косово (МЕД) во 2010 година.

Карта 1. Четирите климатски зони на Косово.

Извор: Идентификување на потенцијалот за примена на технологии за користење на сончева енергија во општина Драгаш.

⁴ Урбанистички план за развој на Каменица, страница 60.

⁵ Идентификување на потенцијалот за примена на технологии за користење на сончева енергија во општина Драгаш, страница 16.

Хидрографски Карактеристики Реки

Реката Морава е Бинча е најдолгата река во нашата земја или регион. Оваа река потекнува над селото Бинче во Општина Вити на границата со Република Македонија и од каде го носи името „Морава е Бинчес“, реката десно ги собира водите на малите реки како што се: Мјак, Кола, Летница, Ѓеѓовци, Ѓеграс, Церница, итн., Просечната месечна количина на проток на вода во реката е 8,7 m³/s, во близина на Бујановац (Србија) се влева во Западна Морава и заедно со неа во Дунав-Црно Море На Таа е една од четирите најголеми реки во Косово, што ја направи една од реките од витално значење за жителите на Косово и особено за трите општини каде што поминува оваа река, Ѓњилане, Вити и Каменица.

Табела 6. Статистика на реката Морава и Бинчес.

Името на реката	Површина на езерцето	Проток m ³ / s	Отстранување годишен мил.м ³	Вкупно население		Количина на вода по м ³ / б (проценка)	
				1985 година	2000 година	1985 година	2000 година
Биначка Морава	1564 година	8,7	272,76	255553	356057	1291 година	927

Извор: Просторен план на Косово 2010-2020 година

Протокот на реката во планински и обични делови, собирање вода од двете страни и гледање на изворот на реката, е атракција сама по себе за научниците и туристите воопшто, околу реката се изградени низ вековите антички населби, доказ за овие населби имаме и многу урнатини на замоци од различни насоки: изгради ги урнатините на илирските замоци во Мјак, Терпеза, Бинче, Пограѓ, Насал, Углара, Пидич, Герчар, Лубишта итн. Може да се каже дека во речиси секоја населба или во нивна близина има траги од стари населби од илирското време, во овој аспект реката одиграла голема улога во населувањето на населението и развојот на просторот за живеење.

Слика 3. Текот на река Биначка Морава во градот витина.

Езера

Во споредба со реките, езерата имаат поограничена дистрибуција, тие се исто така помали по површина. Тоа се главно езера вештачки создадени за сопствени економски и популациски потреби, пиење, наводнување и хидроенергија.

Во регионот на Гњилане се изградени две вештачки езера, она на Ливоч и Перлепница. Во долината Ливоч, левата гранка на Морава е Бинчес, изградено е истоимено езеро, во ова езеро има акумулирано околу 1,6, милиони м³ вода за наводнување на 350 хектари обработливо земјиште кај Гњилане.⁶ Со цел да се зголеми нивото на риболовен туризам во езерата на Гњилане, општината изготви акциски план каде што езерото Перлепница и неговата околина се прогласени за „Заштитен пејзаж“, а исто така се планира и изградба на центар за посетители-туристи. Вреди да се напомене дека за вода за пиење езерото Ливокт не може да се користи поради фрлање отпад и канализација.

Локални, индивидуални, семејни и групни туристички патувања за одмор и рекреација се прават особено во текот на летото за да се разладат во близина на езерата, долините на реките, бањите и сл., Во нашиот регион ова може да се направи во близина на езерото Ливоч, Прилепница, бањите Клокот и Мајка Наил, реките Морава е Бинчес, геграс, летница и Церничес итн.

Слика 4 и 5. Езеро Перлепница и Езеро Ливочи-Гњилане.

Косовските градови, генерално, имаат значителни проблеми со снабдувањето со вода за пиење. За побезбедно снабдување со вода, неопходно е да се изградат некои вештачки езера во периферните делови на рамнините во ридско-планинските и планинските области, меѓутоа, за нивна ерекција се потребни големи количини на материјални средства.

Бањи

Туризмот на плажа во Косово не е многу развиен. Косово располага со 55 термоминерални ресурси, кои с ут не се целосно искористени и нивната експлоатација би влијаела на економските придобивки за локалното население. Бањите во Косово најчесто се користат за лекување, кои најчесто имаат ефект на здравствени и социјални центри (за жал, ова е ограничено само на здравствени и терапевтски ефекти).

Анализите направени во истражувањето покажуваат дека:

- Повеќето од нив се локални гости.
- Најголем број посетители се пациенти, каде на 80% од нив им треба лекување и рехабилитација.
- Средината и староста доминираат повеќе во посетите и ноќевањата.
- До последната војна, учеството на пензионерите беше во посетите, по војната беше претставено учеството на воените инвалиди.

⁶ Р. Чаволи, Регионална географија на Косово, Приштина, 1997, страница 27

- Недостаток на капацитет недостасува одржување семинари, разни настани, симпозиуми и подготовка на спортисти.⁷

Туризмот тука зазема важно место за економскиот развој на општината воопшто и благосостојбата на граѓаните. Големите туристички барања (приградски туризам) влијаеја на доброто на општината затоа што дојде да се направи колосална инвестиција едно од најбогатите семејства во Косово (семејството Новосела од Општина Вуштри), кое од нула ја започна и ја изгради бањата Мајка Наил (објавено во 2007 година). Бањаскиот туризам е посебен и доста проширен аспект на движењето, што во последните денови бележи континуирано зголемување. Во различни литератури ни се прикажуваат голем број влијателни фактори, каде што пред с all е соодветно добро да се претстават тие ставови-принципи-фактори поделени во групи како што се:

- Патување, одење, движење, чекор фактор,
- Факторот на снабдување и
- Фактор за посредување⁸

Слика 6, 7 и 8. Три бањи во регионот Анаморав (1. Бања Клокот-Клокот, 2. Бања Мајка Наиле-Клокот и 3. Бања Доберчан-Доберчан (Гњилане)

Биодиверзитет

Развојот на вегетацијата е од големо значење за заштита на терените од ерозивни форми, особено во планинските и ридско-планинските области. Регионот се одликува со чист воздух, особено планинскиот дел на планините Карадак во Скопје на исток и планините Ѓеоговц и Козник на запад од регионот.

Вегетацијата ослободува големи количини кислород и апсорбира (апсорбира) јаглерод диоксид што е доста штетно за луѓето и другите живи суштества, од ова заклучуваме или на нашите луѓе им е познато дека луѓето кои живеат во планински области или пасишта се поздрави, отколку оние кои живеат во урбани средини (градови).⁹

Многу е важно да се идентификуваат влијанијата врз животната средина од најраните фази на развојот на туризмот, така што негативните ефекти може да се избегнат или надминат. Според некои експерти за туризам, последиците од овој процес може да бидат:

- Промени во природните простори
- Промени во флората и фауната,
- Миграција на животни,
- Уништување на вегетацијата и убивање животни
- Загадување на воздухот и водата,
- Акустично загадување.¹⁰

⁷ Ф.Речица и Б.Милаку, Вовед во туризмот, Приштина 2014, страница 279.

⁸ Г -дин Зимери, Туризам и угостителство, Скопје 2020, страница 16.

⁹ Г-дин Зимери, Транзитен и прекуграничен туризам, Скопје 2016, страници 102-103.

¹⁰ Х.Согојева, Меѓународен туризам, Приштина 2019, страница 255.

Големото уништување на шумите во нашиот регион предизвикува други проблеми во однос на климата, релјефот, економијата (го попречува развојот на планинскиот туризам). Квалитетот на воздухот зависи и од разновидноста на дрвјата што ги поседува земјата и нивното неконтролирано сечење, има непоправливи последици за земјата и економијата воопшто. Заштитата на локалитетите и областите на природното наследство е во надлежност на MESCPII. Законската рамка за заштита на животната средина и зачувување на биолошката разновидност во Косово е обезбедена со Закон за заштита на животната средина од 2003 година. Негативно влијание врз биолошката разновидност е изградбата на илегални туристички капацитети во земји со богата биолошка разновидност, како и голема потрошувачка на енергија, вода и храна од туристи.

Заклучок

Првиот предизвик за развојот на туристичкиот сектор е недостатокот на официјални податоци и статистика, така што податоците се извлечени од низа извори за да се добие преглед на оваа индустрија.

Секогаш постојат две главни грижи од кои треба да се започне конечната анализа на оваа тема: кои се перспективите за идниот развој на туризмот и кои ќе бидат ризиците од тој развој, а овие изгледи или дури и ризици се директно зависни од климатските и хидрографските условите на соодветната земја, односно со заштита на воздухот и водата може да има дополнителна мерка во развојот на туризмот во регионот на Гњилане. Заштитени од загадување на воздухот, туризмот од оваа страна има голема корист, особено ловниот туризам во планините Карадак во Скопје, развојот на рекреативниот туризам во близина на гореспоменатите езера, посети на бањите на Клокот и Доберчан. Регулацијата на реката Морава во голема мера ги избегна поплавите кои пред една година предизвикаа штета на економскиот развој на трите општини во регионот.

Главните туристички активности во регионот на Гњилане треба уште повеќе да се промовираат во туристички списанија, медиуми како ТВ, електронски платформи од тоа време, разни брошури итн. Треба да се изготви детален план за привлекување туристи од странство, да се организираат семинари, да се организираат конференции за туризмот и неговиот развој. Важно е да се идентификуваат влијанијата врз животната средина од најраните фази на развојот на туризмот, со цел да се избегнат или надминат негативните ефекти што можат да се појават во иднина.

Регионот за кој станува збор е еден од најпосетуваните во Косово, но сè уште нема сигурна статистика за точниот број туристи или локални посетители што точно ја отсликува реалноста во овој сектор на економијата, затоа треба да се изготви конкретен план во врска со собирање податоци од терен.

Референци:

1. Баша.Т. (2006): Општина Вити, Тирана.
2. Бериша, Т. (1993): Земји што не исчезнуваат, Волтон, Приштина.
3. Чаволи, Р. (1997): Географија на Косово, Приштина.
4. Османи, Ј. (2004): Населени места Косово-Гњилане, Скрола, Приштина
5. Османи, Ј. (2004): Населени места Косово-Витија, Скрола, Приштина.
6. Потера.И. (2013): Заштита на животната средина, Приштина
7. Пушка, А. (2001): Културна географија, Приштина.
8. Согојева, Х (2019): Меѓународен туризам, Приштина.
9. Зимери, З (2016): Преоден и прекуграничен туризам, Скопје.
10. Зимери, З. (2020): Туризам и угостителство, Скопје.
11. Димитров, Никола и Котески, Цане (2016)[Просторно планирање](#). LAP Lambert Academic Publishing GmbH Co.KG, Салбрукен, Германија, Салбрукен, Германија. ISBN 978-659-83361-8

12. Котески, Цане (2016)[Туристичка картографија - учебник](#). Универзитет Гоце Делчев, Штип, Македонија. ISBN 978-608-244-299-0
13. Димитров, Никола и Котески, Цане (2015)[Туристичка географија - учебник](#). Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип. ISBN 978-608-244-216-7
14. Котески, Цане (2017)[Сообраќај во туризмот](#). Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип. ISBN 978-608-244-395-9
15. Котески, Цане (2018)[Меѓународен туризам](#). Универзитет Гоце Делчев, Штип, Македонија. ISBN 978-608-244-559-5
16. Котески, Цане и Димитров, Никола (2019)[Национална туристичка географија](#). Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, Штип - Република Северна Македонија. ISBN 978-608-244-641-7
17. Котески, Цане и Димитров, Никола и Јаковлев, Златко (2020)[Културното наследство и туризмот во Република Северна Македонија](#). Академско издаваштво Лап Ламберт. ISBN 978-620-0-53935-9
18. Котески, Цане и Јаковлев, Златко и Димитров, Никола (2021)[Религија, планини и социоекономски услови](#). Академско издаваштво ЛАП Ламберт, Германија.
19. Косовски просторен план 2010-2020 година.
20. Стратегија за развој на туризмот, Општина Приштина.
21. Општински план за развој на Вити и Клокот.
22. Урбанистички план за развој на Каменица.
23. Општински план за развој на Гњилане 2006-2015 година.
24. Профил на туристичкиот сектор.
25. Косовска агенција за статистика.